

УДК 002.2:303.442.3(477)"2017"

Олена Клошніченко,
старший науковий співробітник
відділу наукової
підготовки державних
бібліографічних покажчиків
Книжкової палати України

Лідія Очеретяна,
науковий співробітник
відділу наукової
підготовки державних
бібліографічних покажчиків
Книжкової палати України

Книги України в дзеркалі державної бібліографії (за матеріалами бази даних державної бібліографії "Літопис книг" за 2017 р.)

У статті наведено результати дослідження бази даних "Літопис книг" за 2017 р. із застосуванням бібліометричного методу аналізу за класами Універсальної десятикової класифікації (УДК).

Ключові слова: база даних, бібліографічна інформація, бібліометричний аналіз, дослідження, книги, брошури, неперіодичні видання.

Мета дослідження: виявлення тематичної спрямованості книговидавництва в Україні у 2017 р. відповідно до галузей наук.

Метод дослідження: бібліометричний аналіз.

Об'єкт дослідження: база даних (БД) державної бібліографії "Літопис книг" за 2017 р.

Постійне розширення асортименту вітчизняної книжкової продукції для забезпечення потреб суспільства у виданнях з різних галузей знань вимагає якісної та ефективної системи збирання, опрацювання, систематизації та передавання інформації із застосуванням новітніх технологій.

Книжкова палата України, одержуючи обов'язковий примірник усіх видів видань України відповідно до Закону України "Про обов'язковий примірник документів" [7], здійснює державну бібліографічну реєстрацію, аналітико-синтетичне опрацювання джерел для створення БД державної бібліографії "Літопис книг", що є основою для підготовки однойменного державного бібліографічного покажчика.

Укладання БД — відбір книг і брошур, їхнє аналітико-синтетичне опрацювання та систематизація — здійснювалося на підставі чинних національних стандартів, робочих інструкцій і методичних рекомендацій, розроблених Книжковою палатою України [1—6; 9—17].

До БД "Літопис книг" за 2017 рік увійшло 16 286 бібліографічних записів.

У пропонованому дослідженні проаналізовано розподіл записів за галузями знань відповідно до класів УДК (діагр. 1—12).

У діагр. 1 наведено тематичний розподіл записів на книги та брошури за класами Універсальної десятикової класифікації (УДК) у відсотках від загальної кількості записів:

0 Загальний відділ — 8,15%, або 1327 записів;

1 Філософія. Психологія — 2,78%, або 452 записи;

2 Релігія. Теологія (богослов'я) — 3,3%, або 539 записів;

3 Суспільні науки — 21,15%, або 3444 записи, — за кількісним розподілом посідає друге місце;

5 Математика та природничі науки — 6,63%, або 1080 записів;

6 Прикладні науки. Медицина. Техніка — 12,99%, або 2116 записів, — на третьому місці;

7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт — 2,5%, або 407 записів;

8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство — 36,7%, або 5977 записів, — на першому місці за кількістю опрацьованих видань;

9 Географія. Біографії. Історія — 5,8%, або 944 записи.

Результати бібліометричного аналізу бібліографічної інформації про книги та брошури у межах класів УДК наведено у діагр. 2—11 (відсотковий розподіл).

До класу 0 Загальний відділ увійшли записи з питань науково-технічної інформації, бібліографії й бібліотечної справи, журналістики тощо [11]. У діагр. 2 наведено розподіл бібліографічних записів за розділами цього класу.

00 Загальні питання науки та культури — 52,52% (697 записів);

01 Бібліографія і бібліографічні покажчики. Каталоги — 12,28% (163 записи);

02 Бібліотечна справа. Бібліотекознавство — 1,88% (25 записів);

030 Довідкові видання загального типу — 0,68% (9 записів);

050 Серіальні видання. Періодика — 0,08% (1 запис);

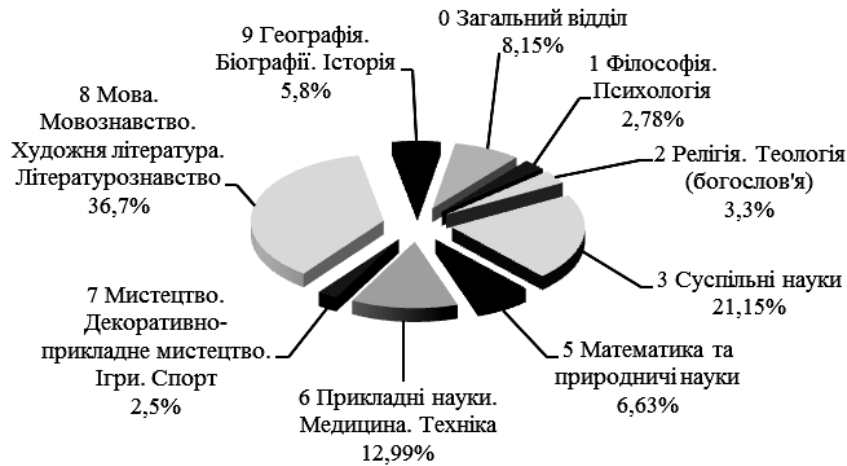
06 Організації загального типу — 2,71% (36 записів);

070 Газети. Преса. Журналістика — 2,27% (30 записів);

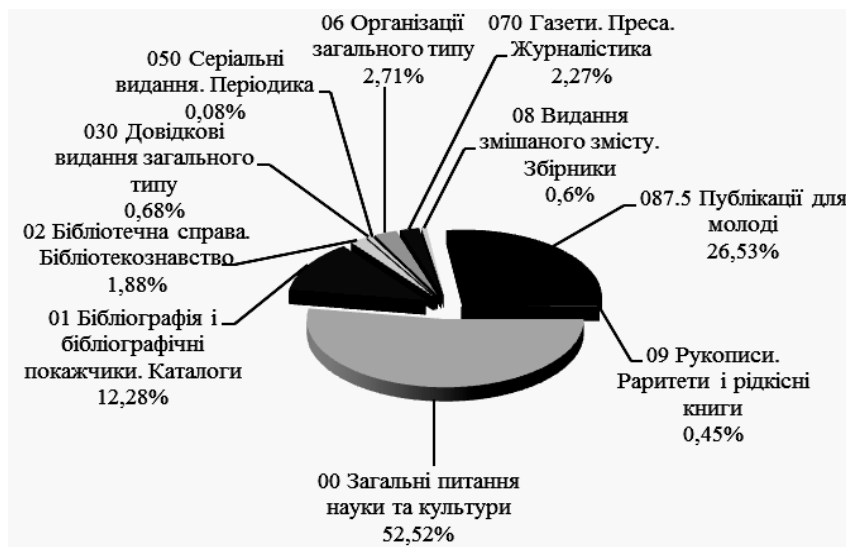
08 Видання змішаного змісту. Збірники — 0,6% (8 записів);

087.5 Публікації для молоді — 26,53% (352 записи);

09 Рукописи. Раритети і рідкісні книги — 0,45% (6 записів).

Діагр. 1. Розподіл книг та брошур за класами УДК

Діагр. 2. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 0 Загальний відділ

У діагр. 3 наведено результати аналізу тематичного розподілу публікацій розділу 00 Загальні питання науки та культури. Тут містяться матеріали з різних галузей знань, тематично не пов'язані між собою, тому для уточнення отриманих даних вважаємо за доцільне додатково проаналізувати публікації цього розділу [11].

001 Наука та знання загалом — 18,08% (126 записів);

002 Друк загалом. Книги — 0,86% (6 записів);

003 Системи письма і писемності — 0,14% (1 запис);

004 Комп'ютерна наука і технологія — 32,42% (226 записів);

005 Управління. Менеджмент — 40,9% (285 записів);

006 Стандартизація та стандарти — 2,87% (20 записів);

007 Діяльність і організація — 1% (7 записів);

008 Цивілізація. Культура. Прогрес — 3,73% (26 записів).

До класу 1 Філософія. Психологія увійшли публікації з історії філософії, філософських систем і концепцій. У ньому скомпоновано літературу з питань психології, парапсихології, гіпнотизму, окультизму

тощо [11]. Тематичний розподіл у класі 1 Філософія. Психологія представлено у діагр. 4:

1/14 Філософія — 36,29% (164 записи);

159.9 Психологія — 57,3% (259 записів);

16 Логіка. Епістемологія. Теорія пізнання. Методологія та логіка науки — 3,76% (17 записів);

17 Філософія моралі. Етика. Практична філософія — 2,65% (12 записів).

Клас 2 Релігія. Теологія (богослов'я) містить матеріали з питань теології, філософії, релігій та релігійних систем [11]. Результати аналізу розподілу книг та брошур цієї тематики відображено у діагр. 5.

2-1 Теорія та філософія релігії. Природа релігії. Феномен релігії — 3,34% (18 записів);

21 Доісторичні і первісні релігії — 0,37% (2 записи);

23 Релігії, які виникли на Індійському субконтиненті. Індійська релігія в широкому розумінні — 2,41% (13 записів);

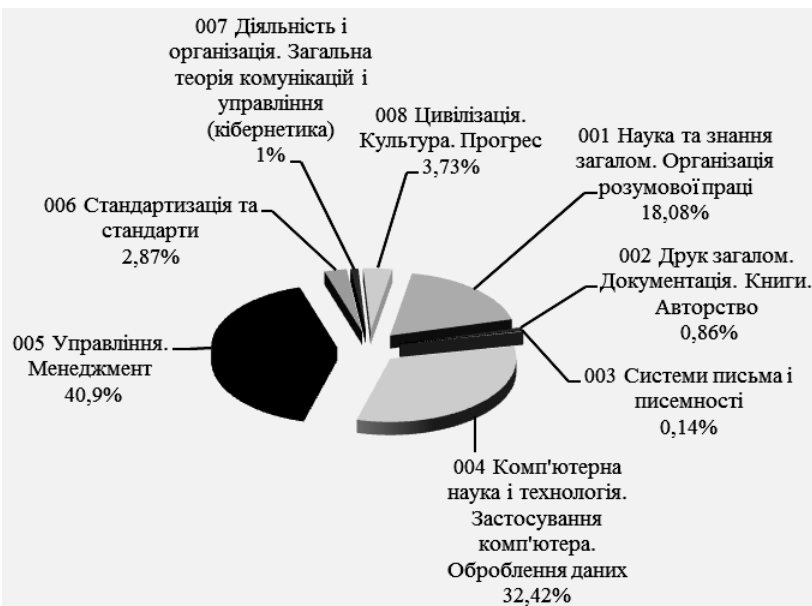
25 Релігії стародавнього світу. Другорядні культури та релігії — 0,37% (2 записи);

26 Іудаїзм — 0,56% (3 записи);

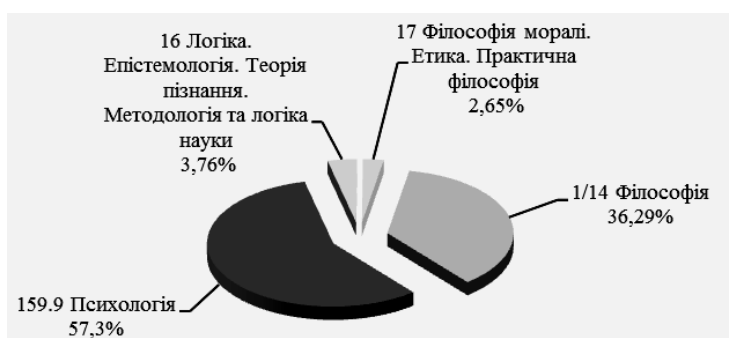
27 Християнство — 88,13% (475 записів);

28 Іслам — 2,22% (12 записів);

29 Сучасні духовні рухи — 2,6% (14 записів).

Діагр. 3. Розподіл книг та брошур за підрозділами УДК розділу 00 Загальні питання науки та культури

Діагр. 4. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 1 Філософія. Психологія

Діагр. 5. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 2 Релігія. Теологія (богослов'я)

У класі 3 Суспільні науки згруповано матеріали щодо теорії та методології суспільних наук, статистики, демографії, соціології, політики, економіки, права, державного адміністративного управління, військової справи, страхування, освіти, етнографії тощо [11], результати аналізу розподілу видань наведено у діагр. 6.

30 Теорія, методологія та методи суспільних наук. Соціографія — 0,81% (28 записів);

31 Демографія. Соціологія. Статистика — 4,2% (145 записів);

32 Політика — 4,65% (160 записів);

33 Економіка. Економічні науки — 22,39% (771 запис);

34 Право. Юриспруденція — 24,36% (839 записів);

35 Державне адміністративне управління. Військова справа — 5,4% (186 записів);

36 *Забезпечення духовних і матеріальних життєвих потреб* — 1,05% (36 записів);

37 *Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля* — 32,96% (1135 записів);

39 *Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор* — 4,18% (144 записи).

Клас 3 *Суспільні науки* є одним із найбільших за обсягом — 3444 записи.

У класі 5 *Математика та природничі науки* відображено публікації про наукові галузі, об'єктом вивчення яких є природа. Висвітлено питання теоретичного характеру, дослідження загальних законів фізики, хімії, біології тощо [12]. У діагр. 7 наведено результати аналізу розподілу книг та брошур за розділами УДК зазначеного класу:

5 *Математика та природничі науки* — 0,09% (1 запис);

502/504 *Наука про навколишнє середовище. Енвіронментологія. Екологія* — 8,61% (93 записи);

51 *Математика* — 32,41% (350 записів);

52 *Астрономія. Астрофізика. Космічні дослідження. Геодезія* — 2,13% (23 записи);

53 *Фізика* — 13,89% (150 записів);

54 *Хімія. Кристалографія. Мінералогія* — 10,28% (111 записів);

55 *Геологія. Науки про Землю* — 4,35% (47 записів);

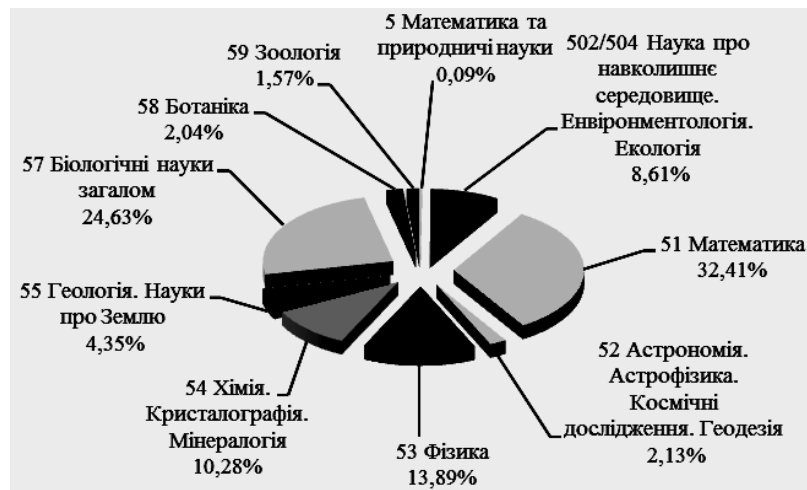
57 *Біологічні науки загалом* — 24,63% (266 записів);

58 *Ботаніка* — 2,04% (22 записи);

59 *Зоологія* — 1,57% (17 записів).

Діагр. 6. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 3 *Суспільні науки*

Діагр. 7. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 5 *Математика та природничі науки*

У класі 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* відображено книги та брошури з питань технології різних галузей промисловості, роботи транспорту, сільського господарства, медицини, а також видання з практичного використання загальних законів фізики, хімії, біології для отримання необхідних для життя людини матеріалів й продуктів, використання природних багатств тощо [13—15]. Результати аналізу тема-

тичного розподілу класу 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* наведено у діагр. 8:

60 *Біотехнологія* — 0,57% (12 записів);

61 *Медичні науки* — 31,71% (671 запис);

62 *Машинобудування. Техніка загалом* — 22,16% (469 записів);

63 *Сільське господарство. Лісове господарство. Мисливство. Рибне господарство* — 14,18% (300 записів);

64 Домоведення. Домашнє господарство. Комунальне господарство. Служба побуту — 10,54% (223 записи);

65 Організація та управління підприємствами зв'язку, транспорту, торгівлі, поліграфії. Бухгалтерська справа, рахівництво. Зв'язок з громадськістю — 13,09% (277 записів);

66 Хімічна технологія. Хімічна промисловість і споріднені галузі — 3,54% (75 записів);

67/68 Різні галузі промисловості та ремесла. Легка промисловість загалом — 3,36% (71 запис);

69 Будівельна промисловість. Будівельні матеріали. Будівельно-монтажні роботи — 0,85% (18 записів).

У класі 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт згруповано книги та брошури з питань архітектури, образотворчого мистецтва, музики,

спорту тощо [16]. У діагр. 9 наведено результати аналізу тематичного розподілу цього класу:

7.01/.09 Теорія та філософія мистецтва, методи, періоди, стилі, способи представлення зображення — 9,58% (39 записів);

71 Планування у межах адміністративно-територіальних одиниць. Планування у міській та сільській місцевостях. Ландшафти, парки. Сади — 4,42% (18 записів);

72 Архітектура — 9,09% (37 записів);

73/76 Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво — 25,31% (103 записи);

78 Музика. Музичні інструменти — 18,18% (74 записи);

79 Видовищні види мистецтва. Розваги. Ігри. Спорт — 33,42% (136 записів).

Діагр. 8. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка

Діагр. 9. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт

У ході аналізу з'ясовано, що найбільше записів на книги та брошури — 5977 — припадає на клас 8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство* (діагр. 10):

80 *Загальні питання лінгвістики та літератури. Філологія* — 0,54% (32 записи);

81 *Лінгвістика. Мовознавство. Мови* — 14,64% (875 записів);

82 *Література. Літературознавство* — 84,82% (5070 записів);

Матеріали з питань археології, географічних, історичних наук тощо подано у класі 9 *Географія. Біо-*

графії. Історія [16]. Результати тематичного розподілу книг та брошур цього класу відображено у діагр. 11.

902/904 *Археологія. Передісторія. Археологічні пам'ятки* — 3,07% (29 записів);

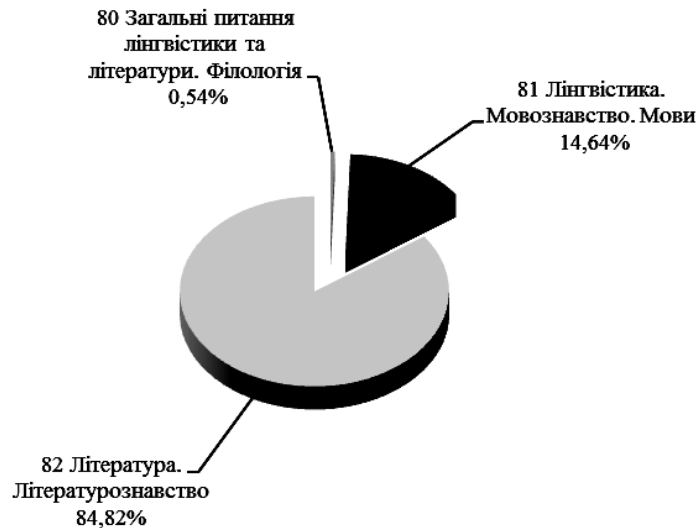
908 *Краєзнавство* — 13,45% (127 записів);

91 *Географія. Географічні дослідження Землі та окремих країн* — 5,61% (53 записи);

929 *Біографічні та подібні дослідження* — 2,01% (19 записів);

930 *Історична наука. Історіографія. Допоміжні історичні дисципліни* — 5,3% (50 записів);

94 *Історія загалом* — 70,56% (666 записів);

Діагр. 10. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство*

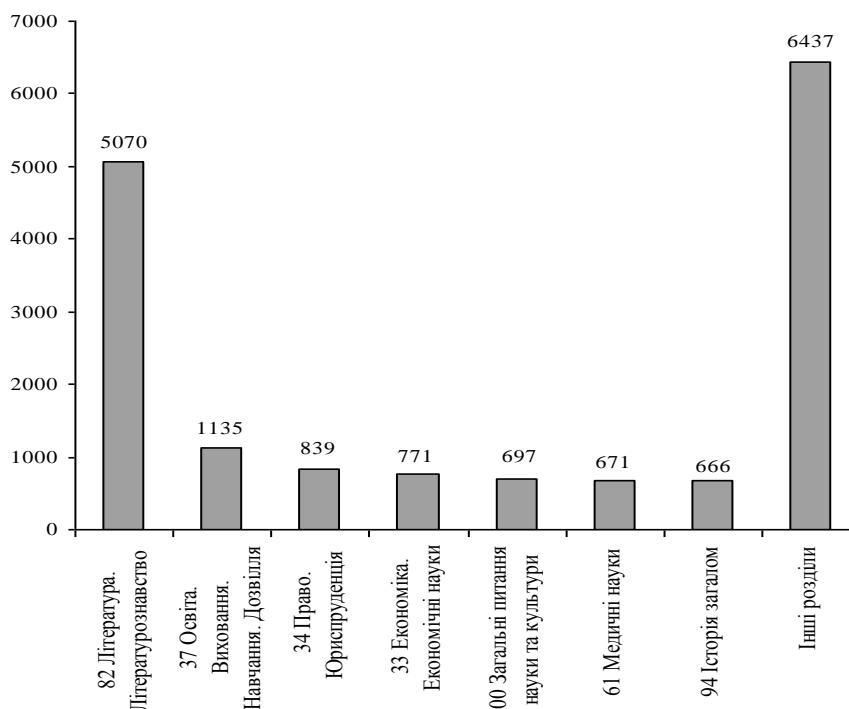

Діагр. 11. Розподіл книг та брошур за розділами УДК класу 9 *Географія. Біографії. Історія*

На підставі бібліометричного аналізу кількісних показників видань, опрацьованих у БД "Літопис книг" 2017 р. за розділами УДК, проведено порівняльний аналіз (діагр. 12).

Зокрема, найбільшу кількість книг та брошур зафіксовано у розділі 82 *Література. Літературознавство* (84,82%, або 5070 записів). Друге місце посідає розділ 37 *Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля* (32,96%, або 1135 записів), третє — розділ 34 *Право. Юриспруденція* (24,36%, або 839 записів), четверте —

розділ 33 *Економіка. Економічні науки* (22,39%, або 771 запис), п'яте — розділ 00 *Загальні питання науки та культури* (52,52%, або 697 записів), шосте — розділ 61 *Медицині науки* (31,71%, або 671 запис), сьоме — розділ 94 *Історія загалом* (70,56%, або 666 записів). Зазначені розділи становлять понад половину всіх записів у БД "Літопис книг", що у відсотковому відношенні відповідає 60,48%, або 9849 записам. Решта розділів разом налічують менш як половину всіх записів БД — 39,52%, або 6437 записів.

Діагр. 12. Кількісний розподіл книг та брошур за розділами УДК

Висновки. У результаті проведеного дослідження БД державної бібліографії книжкових видань (БД "Літопис книг") із застосуванням методу бібліометричного аналізу виявлено такий тематичний розподіл книговидавання в Україні у 2017 р. за класами та розділами УДК:

— понад третину усіх записів БД (5977 із 16 286, або 36,7%) становлять видання класу 8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство*, серед яких 5070 записів, або 84,82%, — художні та літературознавчі твори;

— друге місце за кількістю видань посідає клас 3 *Суспільні науки* (3444 записи, або 21,15%), серед яких найбільша частка належить виданням з питань освіти, навчання та виховання (1135 записів, або 32,96%), права та юриспруденції (839 записів, або 24,36%), економіки (771 запис, або 22,39%);

— третє місце посів клас 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (2116 записів, або 12,99%), у тому числі розділи: 61 *Медичні науки* (671 запис, або 31,71%), 62 *Машинобудування. Техніка загалом* (469 записів, або 22,16%), 63 *Сільське господарство. Лісове господарство. Мисливство. Рибне господарство* (300 записів, або 14,18%);

— загальна кількість записів, що належать до класів 3, 6 та 8, становить 11 537, або 70,84% від загальної кількості видань 2017 р., а решту — 29,16% — складають записи класів 0, 1, 2, 5, 7 та 9, кількість назв у яких коливається від 8,15 до 2,5%.

Список використаної літератури

1. *Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.* — Чинний від 2007—07—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2007. — 47 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

- Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80—2000, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.80:2007.* — [Чинний від 2008—04—01]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — III, III, 7 с., включ. обкл. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
- Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11—2004, MOD) : ДСТУ ГОСТ 7093:2009.* — [Чинний від 2009—10—19]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — 82 с., включ. обкл. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
- Видання. Основні види. Терміни та визначення понять : ДСТУ 3017:2015.* — [На заміну ДСТУ 3017—95 ; чинний від 2016—07—01]. — Київ : УкрНДНЦ, 2016. — IV, 38 с.
- Використання* Універсальної десятикової класифікації при формуванні структури бібліографічних показників [Текст] : інструкція / [уклад.: О. М. Устіннікова, О. В. Кльошніченко] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України, 2017. — 51 с.
- Підготовка та редагування бібліографічних посібників у виданнях [Текст] : метод. рек. / [уклад.: П. М. Сенько, О. М. Устіннікова] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Вид. 2-ге, без змін. — Київ : Кн. палата України, 2017. — 66, [1] с. : табл.*
- Про обов'язковий примірник документів : закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // Відомості Верховної Ради України.* — 1999. — № 22/23. — Ст. 199.
- Сенченко Н. М.* Книжкова палата України. Становлення державної бібліографії / Н. М. Сенченко. — Київ : Кн. палата України, 1999. — 114 с.
- Складання бібліографічного запису на книги та брошури для каталогів і картотек [Текст] : метод. рек. / [уклад.: Л. В. Вербицька, О. М. Устіннікова] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., випр. — Київ : Кн. палата України, 2017. — 63 с.*
- Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила : ДСТУ 3582—13.* —

- [На заміну ДСТУ 3582—97 ; введ. 2013—08—22]. — Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. — [15] с. окр. паг., вклоч. обл. — (Інформація та документація).
11. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 383 с.
 12. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 5 Математика та природничі науки. 60 Біотехнологія. 61 Медичні науки / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 419 с.
 13. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 62 Машинобудування. Техніка в цілому / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 303 с.
 14. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально-побутове господарство. Організація виробництва, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії. Бухгалтерія. Реклама : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 151 с.
 15. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла. Будівельна промисловість : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2012. — 263 с.
 16. *Універсальна* десяткова класифікація (УДК) : Основна таблиця. 7/9 Мистецтво. Ігри. Спорт. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Історія : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 147 с.
 17. *Універсальна* десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування (ГОСТ 7.90—2007, MOD) : ДСТУ 6096:2009. — [Чинний від 2009—07—01]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — III, III, 21, [1] с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

В статті приведені результати дослідження бази даних "Літопис книг" за 2017 г. з використанням бібліометричного методу аналізу.

Results of researching of digital database "Book chronicle" (2017) with help of bibliometrical method are described in the article.

Надійшла до редакції 17 вересня 2018 року